

ספר

מצהלות חתנים.

והוא קונטרס קטן.

מעט הבמות ורב האיכות.

בו כל דיני אירוסין ונישואין בשלימות. ודיני שבע ברכות.
ופי' על שבע ברכות. בו תמלא טעם על כל מנהגים
שנהגים קודם החופה. ותחת החופה. ואחר החופה.
בו יבואר מעלת החתן אם נושא אשה לש"ס ועונש המבטל
מלת פ"ו. ומעלת השושבינין. ודיני תענית חתן וכלה ביום
חופתם. ובאיזה ימים אינם לריכין להתענות. ודין שאין
אומרים תחינה צדי"הכנ שהחתן בו. ועד מתי נקראים
ז' ימי המשתה. ודין בעילת מלה וברכתה. ותוכחת מוסר
להחתן ולכל אנשי הסעודה. ובאיזה ימים אסור לעשות
נישואין:

כל אלה נאספו מספרי גדולי אנשי השם וחוברו ע"י הרב בן
חכם נבון ושלום כבוד זכרו ושמו נודע דור לדור ע"י חבוריו
המפורסמים:

יאהאנניס בורג.

דיני הזכרות נשמות ואב הרחמים כשיש חתן בבה"ב

חיוב אחד יק לקרותו קודם לאחרים. ומי שנשא בתולה קודם לנושא אלמנה. ואלמנה לחלוה וגרושה:

אם יק שני חיובים שוים. יק לילך אחר ידיעתם בתורה. ואם שניהם ת"ח ת"ח בעל הוראה קודם לת"ח מפולפל ואינו בעל הוראה:

המנהג להזכיר נשמות בכל ב' וה'. מלבד הימים שאין אומרים בהם תחנון. כגון ר"ח. חנוכה. פורים גדול ופורים קטן. וכל חדש ניסן ול"ג בעומר. ומתחלת סיון עד אחר אסרו חג ויש מוסיפין עד י"ג בסיון. וערב ר"ה. וימים שבין יוה"כ לסוכות. ואסרו חג סוכות. ויש מוסיפין אחר ר"ח חשוון. וט"ו בשבט. וט"ו באב. ותשעה באב. ויש מוסיפין ג"כ פסחא זעירא שהוא י"ד אייר. וכן אם יש מילה או חתן בבה"ב הימים הללו אם חל אחד מהם בב' וה' אין מזכירין בהם נשמות:

בשבת שמזכירין בו נשמות אומרים אח"כ אב הרחמים. ובשבתות שאין מזכירין נשמות כמו שנתבאר אין אומרים אב הרחמים ג"כ רק בימי הספירה דהיינו מן אחר הפסח עד חג השבועות שאומרים אב הרחמים בכל השבתות שבינתיים אפילו בשבתות שמזכירין בהם חודש אייר וחודש סיון ואפילו יק מילה או חתונה בשבתות אלו אומרים אב הרחמים. ואם ר"ח אייר חל בשבת אין אומרי' אב הרחמי' (שערי אפרים):

גודל העונש אם יהודי אינו נושא אשה

הנה ראשית והתחלת בריאת האדם היתה זכר ונקבה. כי מעט זה שהיה אדם לבדו כנודע. ומיד ויאמר ה' לא טוב היות אדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו. וזו היא מזה ראשונה שבתורה פריה ורביה וכפולה היא בתורה כנודע. וע"כ יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיה לבשר אחד:

וגודל העונש מי שלא נשא אשה בזמנו ידוע במאמר חז"ל עד עשרים שנה הקב"ה מכפה שמה יסא אשה. מעשרים שנה ואילך אמר הקב"ה תיפחנה עצמותיו ("

ומצוה מן המובחר ליקח אשה כשהוא בן י"ח שנה כלשנא דמתניתא בן שמונה עשרה לחופה. ואע"ג דכל המטות מחוייב לקיים משנת י"ג מזה ז' חייבזה חכמים משנת י"ח לפי שצריך ללמוד קודם וכמו שאמרו באבות סוף פ"ה בן חמש עשרה לתלמוד. וכל מי שאינו עוסק בפ"ו כאלו שופך דמים וכאלו ממעט הדמות. וגורם לשכינה שתסתלק מ ישראל כדאי' במסכת יבמות. ואמרו חז"ל בב"ר פ' י"ז תני רבי יעקב כל מי שאין לו אשה שריו בלא טובה. בלא עזר (וכדגרסין בפ' הבע"י כמה אשה עוזרתו לאדם. מביא חטים חטים כוסם פשתן פשתן לובש. לא נמצאת מאירה עיניו ומעמידו על רגליו) בלא שמחה (דשמחת לבב אשה) בלא ברכה (שבשצילה הבית מתברך כי איש ואשה שכינה ביניהם. וגם זה לפי הטבע שהיא משתדלת בצרכי ביתה) בלא כפרה (וכדגרסין בפרק הבא על יבמותו א"ר חגא בר חנינא כיון שנושא אשה עונותיו מתפקקים) רבי סימון בשם רבי יודא בן לוי אמר אף בלא שלום שנאמר ואתה שלום וביתך שלום. רבי חייל בר גמדי אמר אף אינו אדם שלם שנאמר ויברך אותם ויקרא את שם אדם. שניהם כאחד קרויים אדם. רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר אף בלא חיים שנאמר (קהלת ט') ראה חיים עם האשה אשר אהבת (דעל ידה מאריך ימים וחיים יותר). וכ"ש כשהיא נאה כדאמרינן ג' דברים מאריכים ימיו

של

אלף 1

(" (תפחנה עצמותיו) קיומין דף כ"ט • משום דכתיב אכל אשה (בראשית ב') זאת הפעם עשם מעממי • והוא אינו רוצה אותה ולהחזיק בעם שלו • ע"כ אמר הקב"ה תפחנה עצמותיו מזה כנגד מדה (דריקה):

של אדם אשה נאה כו' יפ"ת). וי"א אף ממעט את הדמות
(שאינו מוליד בנים שנבראי' בדמותו ולכלמו שנאמ' בכלמנו כדמותינו:

מעלת החתן אם נושא אישה ליש"ש

אמרו חז"ל כי החתן נקרא (" מלך. והלוא כמו זר נחשב.
כי מה מלכות יערכו לו. גם כי יהיה שורר בביתו.

לא ע"י כן הגיע למלכות:

אך אחשבה כי הלך זה הדבר אשר ידענו מרז"ל כי הנושא
אשה ומה גם אם הוא לשם שמי' מוחלין לו על כל עונותיו
כאשר למדו חז"ל מפסוק ויקח את מחלת וגו'. עוד ידענו
מרז"ל כי בכל מזה ש'אדם עושה בורא מלאך פרקליט. והנה
אפילו רקנין שבישראל מלאים מזה כרמון. נמא' כי גדוד
יגודנו לכל איש כמון. אך לא מלך יקרא כל עוד שלעומתם
יהי' לו כמה עבירות אשר בכל אחד מהם ברא משחית מחבל
אשר עונותיו ילכדונו ויסירו ממנו אדר מלכות. כי יהי' מערכה
מול מערה. לכן כאשר יקח איש אשה לשם שמים אשר אז
עונותיו נמחלים. שהוא כי יתן אל לבו יום המיתה כי על כן
לורח אשה ויהיה קיים בזמן. וישב בתשובה. אז מלך
יקרא באמת. כי באמת כי מערכת משחיתין שלו נדדו הלכו.
וחיל מלאכיו אשר ברא מזכיותיו עומדים לפניו. הלך זה יעשה
מלוכה כי רב חיילו אל חל לכל דם יקרה זה כי אם לאשר
זכה לוקח אשה בלי פניה. רק לעשות מזה ה' ברה (אלשיך
תהלים מזמור מ"ה):

ובפד"א פ' ט"ז חי' החתן דומה למלך. מה אמלך אינו
יולד לשוק לשוק לבדו (משום כבוד) כך החתן אינו
יולד לשוק לבדו. מה המלך לובש בגדי כבוד כך החתן לובש
בגדי כבוד וכמ"ש (ישעי' ס"א) כחתן יכהן פאר וגו' ולשון
יכהן הוא כבגדי כהונה שנאמר בהם לכבוד ולתפארת) כל
שבעת ימי המשחה. מה המלך מקלסין אותו הכל כך החתן
מקלסין אותו כל שבעת ימי המשחה (כמ"ש קול חתן וקול
כלה. שנראה פירושן שבתוך קולות של ששון ושמחה שאמר
תחלה. נשמע שמזכירים בקולם שם חתן וכלה שמשבחין
ומקלסין

(" פי' שכל העם מכבדין ומחבדין את החתן מלכם. כך מרעים ושושבינים של החתן מכבדין ומחבדין את החתן בכל מיני כבוד שמחה:

ומקלסין אותו) מה מה המלך פניו מאירות כאור החמה וכמ"ס (משלי ט"ז) באור פני מלך וגו' וכתיב (תהלים כ"א) הוד והדר תשׁוה עליו. וכתיב (ד"ה ח' כ"ט. ודניאל י"א) הוד מלכות. ומ"ס כאור החמה הוא כמ"ס (תהלים פ"ט) וכסאו כשמש נגדי) כך החתן פניו מאירות כאור החמה שנאמר (תהלים י"ט) והוא כחתן יואל מחופתו (והרי זה בא ללמד מחתן על השמש. ונמצא למד על חתן עצמו שדומה לחמה שמחמת שמחתו ונחת רוח פניו מאירות):

משנתנה תורה נטוו ישראל שׁאם יראה איש להיות

נושא אשה שיקדש אטתה לו תחלה בפני עדים. ואח"כ. תהיה לו לאשה. ומנחת עשה של תורה שיקח איש אשה שתהיה מיוחדת לו לאשה לפרות ולרבות. ותהיה כוונתו בזה לקיום המין. לא להנאת עצמו. והטלד משלה דברים האשה נקנית אליו. בכסף בשטר וביאה. ואחר שנאסרה לכל זולתו. כהקדש. ואם יראה לגרשה. לריבה גט. שהרי היא אשת איש גמורה. ונהגו כל ישראל לקדש בכסף ולא באחד משני דרכים אחרים. ואין מקדשים ביאה. והמקדש ביאה מכין אותו מכות מרדות אע"פ שקדשו גמורים. ובזמן חכמי התלמוד ע"ה הי' מקדשין מיד כשקדשו. ולא היו נושאין עד אחר זמן. והאידינא אין נוהגים ליארס אלא בשעת חופה. ומזכין ברכת אירוסין וברכת נישואין יחד זה אחר זה. וצריך כוס לכל אחד ואחד כמו שכתב הטור א"ה סי' ס"ב. וכתב בנחלת שבעה הא' דברכת נישואין לא סגי בלא כוס. הטעם משום שׁאם אינו שייך לברכת חתנים. ואנו צעין ז' ברכות תחת החופה. לא סגי בשש. דהא אי' צטור א"ה סימן תע"א בשם הירושלמי כל האוכל מזה בע"פ כאלו בועל ארוסתו בבית חמיו. ומפרש הטעם כהגות מהרר"ט משום דגם מזה צריך ז' ברכות קודם אכילה ועי"ס. וממילא נשמע דברכת מזה צריך ז' ברכות. אבל ברכת אירוסין ס"ל כמה פוסקים שאין צריך כוס. אך עכשו שאנו מקדשים תחת החופה וברכת נישואין לא סגי בלא כוס. על כן מזכין גם ברכת אירוסין על כוס. אבל באמת אם הוא שעת הדחק שאין לוקח רק כוס אחד צריך להחזיקו לברכת נישואין ולבדך ברכת אירוסין בלר כוס. אכן בכל צו כתב ובאשרי פ"ק דכתובות דאם אין לו יין

מאזי לב' הכוסות יכול לבדק ברכת אירוסין ונשואין על כוס אחד. שמאחר שאפשר לבדק שניהם על כוס אחד למה לא יבדק גם ברכת אירוסין על כוס. דהא אין צריך לטרוח יותר בשביל זה עכ"ל של הגהלת שבעה:

החופה הוא שחופפין אותו בטלית או בסודר ומעניסין אותם תחתיו וזהו נקרא נשואין. ועוד שכל המנהגין של חתן וכלה אנו למדין ממתן תורה שלשם היה מראה עצמו עתהו עד כלה שהם ישראל כמו שכתב התש"ז סי' תס"ו. ולכך מכניסין אותה תחת החופה כויתיצבו בתחתית ההר. וביט מקומות עושין החופה (" בטלית. והרמז כי יקח איש אשה וסמך ליה גדילים תעשה לך. ונוהגים לעשות החופה תחת השמים לסימן טוב שיהיה זרעם ככוכבי השמים לרוב: **כתב** בהגהות סמ"ק בהלכות חול המועד יש נזהרים שלא לעשות שני חופות ביום אחד משום לאמרינן שלא לערב שמחה בשמחה. בירושלמי מפיק הא' בשלא לערב כו' מיעקב אבינו ע"ה לאמר ליה לבן מלא שבוע זאת. מיהו לא דמי דהתם שתי שמחות לאדם אחד כו' אבל שני חופות יתום או יתומות עם חופת אחד מצניו הכל ביום אחד. אך משתי אחיות פי' בספר חסידים שאין לעשות בשבוע אחד. וכן היו הראשונים נזהרים אפילו בנכריים שני חופות ביום אחד היכא שהאחת מגונה מחברתה משום איבה מרדכי פ"ק דמועד קטן. וכן אגודה (מט"מ) **בצינו** להקב"ה שהוא אדון כל העולם ויזר את האדם מאין התקין לו חופתו עם חוה כלתו. ושמח לאדם הראשון בחופתו ושלח לו מלאכי השרת שהיו שושבינו לגמול חסד עמו. וכדאי' סס"ר אמר רבי יודא בר סימון מיכאל וגבריאל היו שושבינו של אדם הראשון. והקב"ה ברכם ברכת חתנים. וכדאי' ג"כ בפדר"א פרק י"ב שהיו המלאכים מחופפים ומרקדים כנקבות. ואם זה עשה הקב"ה עם בריותיו. מכ"ס שצני

(" עיין בא"ח סימן ח' בבאר היטב ס"ק י"ח במקום שנהגים שמשליכין טלית בעת חתונתם צריך החתן לבדק על הטלית ברכת יציאת (ע"ה ושם"ג) ובגינת ורדים חולק ע"ז וכתב דמאחר דהטלית כו' אין צריך לבדק • ורבים מסכימים לבדק • ולכן לנשת כל הדעות יטול טלית שאולה:

שני אדם חייבים לגמול חסד זה עם זה. וילמוד ממדת
 זורא. ואם ירגיל במידותיו נמחא שמתדבק בשכינה. ומי
 שהולך אחר מדותיו והולך בדרכיו עליו נאמר אשרי כל ירא ה'
 ההולך בדרכיו יגיע כפיד כי תאכל. ר"ל כי תאכל בסעודת
 חתן ותאכל זיגיעת פשך כלומר שתהיה מפח לפניו. אז
 אשריד שתקבל שכר. וטוב לך פי' תזכה לתור שנקראת טוב.
 כדאמר ריב"ל בפ"ק דברכות שאם משמחו זוכה לתורה שנתנה
 בה' קולות. ואמר הכתוב שבשעה שמרקד ומטפח לפניו יס
 לשבח ולומר אשתך כגפן. מה גפן פריו לברכה אף אשתך
 פריה לברכה. דירכתי ביתך שתהא נטועה ולא תהא יאלנית.
 וזהו שבה האשה שנאמר' כל כבודה בת מלך פנימה. בניך כשתלי זחיס.
 והמשילם לזחיס מפני שאין לך אילן שאינו מקבל הרכבה חוץ
 מילו זית שאינו מקבל הרכבה כלל. וכן הבנים בני אביהם
 שהרי אמר נטועה דירכתי הבית לא מזקקה כי אם לבעלה.
 ועוד המשילם לזחיס לכוונה אחרת. והוא שהזית נושא פריו
 לתשעה חדשים. וכן האשה הזאת בשכר נעיוותה אינה מפלת
 אבל תלד בנה לתשעה חדשים. סביב לשלחניך שלא יהיו
 מריכים לבדיות אלא סומכין על שולחן אביהם. הגה כי כן
 יבורך גבר ירא ה' כלומר הגה כי כן יבורך הכלה חסני החתן
 אותו גבר ירא ה' הגזכר אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו.
 יברכך י"י מציון פי' לכן יזכה שיהא מצורך מהשם יתב' המשרה
 שכינתו בציון. וראה בשוב ירושלים. וראה בנים לבניך בשכר
 שהוא משמחו שיהי' לו בנים כשתילי זחיס יזכה הוא לראות
 בנים ובני בנים. שלום על ישראל שבזכות שהוא משמח חתן
 וכלה וגורם שלום ביניהם יזכה לשמחה שעתיד הקב"ה
 לשמח את ישראל בזמן הנחמה כשמחת חתן עם הכלה כמו
 שנאמר וכמשוש חתן על הכלה ישיש עליך אלהיך ואז יהיה
 שלום על ישראל. כי בעבור גמילות חסד הקב"ה נותן לדהק
 ושלום בארץ שנאמר חסד ואמת נפגשו אמת ושלום נשקו:

ולכן

כשמוליכין החתן להכניסו לחופה אזי ב' שושבינים
 מוליכים אותו. אחד מימין ואחד משמאל ויש מקומות
 שנוהגים שכל השייכים בה נושאים נרות הרבה לפניו. ויש
 מקומות זורקין נרות דולקות כמו שכתב התשב"ץ. רמז למתן
 תורה שנאמר והי קולות וברקים. וביש מקומות אין המנהג
 בזה רק השני שושבינים כל אחד יש לו נר אחד בידו. ונראה

לי הטעם לשני נרות אלו. כי לאשה יש לה רנ"צ איברים ולאישה רמ"ח. ובדיבוק איש ואשה הם ת"ק שני פעמים נר. לכן נושאין שתי נרות לפניהם לרמוז לזיווג איש ואשה. ועוד טעם ששני פעמים נר בגמטריא פרו ורבו. הוא סימן שיהיו פריין ורביין:

ומתעטפין החתן בטלית לבנה כדי לקיים בכל עת יהיו בגדיך לבנים. כן כתב הכל בו סימן ע"ה. ומטעם זה מלבישין אותו הקיטול בשעת כניסות חופה. ולי נראה הטעם למנהג זה על דרך דאי' במדרש שלשה מוחלין להם עונותיהם מלך נשיא וחתן. ומאחר שנמחל עונותיו לכן הוא לבוש קיטיל להראות הסליחה על דרך אם יהי' חטאיכם כשנים כשלג ילבינו (מט"מ):

משיבין אפר מקלה על ראש החתן כדאי' בפרק חזקת הבתים אם אשכחך ירושלים וגו' אם לא אעלה אותך על ראש שמחתי. מאי על ראש שמחתי. אמר רבי יצחק זו אפר מקלה שברא חתנים. א"ל רב פפא לאבבי היכא מנח ליה. אמר ליה במקום תתפילין שנאמר לשום לאבילי ציון סאר תחת אפר. פירש"י תחת אפר מכלל שהי' רגילין ליתן אפר במקום פאר דהיינו תפילין כדכתיב פאך חבוס עליך:

נכון ליזהר לנהוג כהרמב"ם שלא יעשו חופת נדה : אבל לדינא קיימ"ל כהפוסקים דס"ל דחופת נדה הוא חופה. ואריך להודיע להחתן שהיא נדה. ועיקר החופה לא הוא מה שמכניסין אותו תחת סודר שפורסין על כלונסאות כמו שאנו עושים ורואין אותה חופה. כי עיקר החופה מה שמייחדים אותם אחר כך בחדר זה נקרא חופה ואפילו אינה ראויה לביאה עגון שהיא נידה. או שבני אדם נכנסין ויואלין שם בצאתו חדר ולא הוא יחוד הראוי לביאה אעפ"כ הוא חופה גמורה וקונה בצבולה קנין גמור למהוי כנשואה בכל דברים ואריך ליחד להחתן אותו החדר והוי כהכניסה לביתו. ואם כנס את הצבולה בע"ש והכניס אותה לחדר מצעוד יום אף שהיא עדיין לא טבלה ובני אדם נכנסין ויואלין בצאתו חדר דבלאו הכי אסורה להתייחד עמו קודם ביאה ראשונה קונה אותה בזה שהביא' לחדר מיוחד לו. ואח"כ כשטובלת מותר לו לבא עליה ביאה ראשונה בשבת. וליכא איזור משום קונה קנין בשבת משום שכבר קנה אותה מצע"י. אבל באלמנה אינה קונה חופה רק יחוד הראוי לביאה היינו שתהיה טהור' ויכנסו אותה אחר

אחר הקידושין לחדר מיוחד שלא יהי' שם בני אדם וזה הוי יחוד הראוי לביאה וקונה באלמנה ג"כ קנין גמור למהוי כנשואה. ואם כנס אותה בע"ש והיתה טהורה והכנים לחדר מצע"י ונתייחד עמה ולא הי' שם בני אדם קנה אותה קנין גמור ומותר אח"כ לבא עליה בשבת. אבל אם לא היתה טהורה מצע"י או בשלא נתייחד עמה בחדר מיוחד מצע"י אסור לבא עליה בשבת. ולכן יש ליזהר מאוד כשעושין חופה בע"ש שיעשו את החופה מצע"י גדול (סי' נ"ה וס"א וס"ד):

בשאהב משיא לבתו כשהיא קטנה היינו כשהיא פחותה מצת י"ב שנים ויום אחד. היא אינה יכולה לקבל בעצמה קידושה כי אם האב בעצמו חריך לקבל קידושה. על כן צריך לעמוד אלה כשמקבל קידושין והוי כמו שמקבלה היא בעצמה. ואומר הבעל הרי את מקודשת לי. וכשולח בתו הקטנה למקום אחר יאמר לה בפני עדים נאי וקבלי קידושך. ואם לא אמר לה כן בפני עדים עאפ"כ הואיל והכונה להכניסה לחופה ולקדושין הוי כעומד אלה בשעת קבלת הקידושין ומהגי. אבל טוב לעמוד אלה בשעת קבלת הקידושין (סימן ס'):

בתב מהר"ם מינץ צריך החתן לקדש צימין ידיה. וגם צימין הכלה. ובאצבע הסמוך לאגודל יסיס הטבעת. ולא באגודל. אע"פ שאין מעבירין על המצות. משום אין דרך נסים לשאת טבעת על אגודל הוי כמו כלי גזר עכ"ל. ובנחלת שבעה כתב עוד טעם משום שכל דבר שצריכין להראות באצבע אשר יאמר עליו כי הוא זה מראין הכל באצבע השני. ורציה מוכחות שכל דבר שמצייר יד ממשיכין ומאריכין האצבע השני. ושאר אצבעות מכונסין תוך היד. וכן אטבר דספרא והם העצים שמראין בהם התשוקות את האותיות. וכן מה שביד החזן בעת קריאת התור' כל האצבעות שוות שהם מכונסים תוך היד. זולת זה האצבע הסמוך לאגודל הוא מופשט וארוך להראות בו האותיות. וכן כשמראין דבר באצבע מראין בזה האצבע. ואין מקדשין בזה האצבע השני שהוא נראה לעין יותר משאר אצבעות. וכן ביד ימין שהוא היד היותר עסקניות בחלקי המישוש בין בגוף בין חוץ לגוף. וע"כ אם תשא טבעת קידושין ביד ימין ובזה האצבע. יראו הכל שהיא נושאת טבעת קידושין וידעו שהיא מקודשת ולא יקפאו עליה אינשי לקדשה. כי בימיהם היו מקדשים בשעת שידוכים וא"כ לפעמים לא

לא ידוע שהיא מקודשת ויקפלו עליה אינסי כסבורים שהיא פנויה. ולכן היתה נושאת טבעת קידושין בזה האצבע ע"ב. ובס' חוקי דרך כ' מה שנהגים לקדש את האש' באצבע ולא בשאר אצבעות. הוא משום כשאתה מתחיל למנות באגודל מן תורת ה' תמימה וגו' אז יבא בכל פעם השם על אצבע עד הגחמדים מזהב. ועוד נאמר אצבע אלהים היא ע"כ:

בברכת אירוסין הקשה הר"ן היבא מלינו ברכה כגון זו שמברכין על האיסור. והלא אין מברכין שאסר לנו אבר מן החי והחיר לנו את השחוט. ועוד למה אין מברכין במטבע קר אשר קדשנו על הקידושין כמו שמברכין על כל המטות במטבע קר על המילה על השחיטה. ותירץ דודאי אין ברכה זו ברכת מצוה ממש. שאי אפשר לבדך כפי מה שראוי לבדך בברכת המצוה. שאין לבדך בשעת קידושין אשר קדשנו במטותיו ולונו על קידושין. משום דאין מברכין על המצוה שאין עשייתה גמר מלאכתה כי הא דאכתי מחסרי מסירה לחופה. ובשעת כניסה לחופה אי אפשר לבדך על הקידושין וחופה כיון שכבר קדש מזמן מרובה. וכשכא לקדש ולכנוס כאחת נמי לא ראוי לזקן לו ברכה בפני עצמה כדי שיהא טופס ברכה לכל שוה. וכיון דברכת המצוה ממש אי אפשר. לא ראו להוציא מצוה זה בלא ברכה כלל. ותקנו לבדך בה על קדושתן של ישראל. והיינו שהקב"ה בחר בהם וקדשן בעניין זיווג באסור להם ותמורת להם. והיינו שזונו על העריות. וכדי שלא יטעה השומע לאמר שבקדושין אלו בלבד הותרו המותרות האזכרו לומר ואסר לנו את הארוסות. והזכיר היתרן היינו על ידי חופה וקדושין עכ"ל:

והרא"ש תירץ כי ברכה זו אינה ברכה על עשי' המצוה. כי פריה ורביה היינו קיום המצוה. ואם לקח פלגש וקיום פו"ר בלא קידושין אינו מחויב חקדש אשה. וכן הנושא זקנה או איילנות או עקרה. וכן סרים חמה שגשא מברכין ברכת חתנים. ואין חיוב במצוה זו מפני שאין בה קיום מצוה פריה ורביה. הלכך לא נתקנה ברכה במצוה 9 בנושא אשה לשם פו"ר כיון שאפשר לקיים מצוה פו"ר בלא קידושין. ולא דמי לשחיטה שאינו מחויב לשחוט ולאכול ואפילו הכי כשהוא שוחט לאכול מברך. התם אי אפשר לו לאכול בלא שחיטה. אבל הכא אפשר לו לקיים מצוה פו"ר בלא קידושין. וגם התם אפקיה קרא בלשון כווי שנאמר וזבחתי ואכלתי. אבל הכא

הכא כתיב כי יקח איש אשה. ועד דבקדשים אי אפשר בלא שחיטה. הילכך מצרכין על השחיטה. וזכרה זו נתקנה לכת שבה והקצ"ה אשר קדשנו במצותיו. וטעם לקדש אשה המותרת לנו ולא אחת מן העריות והזכיר זו איסור ארוסות והיתר נשואות בחופה ויקדושין. שלא יטעה אדם לומר שהזכרה נתקנה להתיירה לו. לכך הזכירו חופה לומר דווקא זכרה חופה היא המותרת הכלה. ולהכי נמי הקדימו חופה לקדושין לומר והתיר לנו הנשואות ע"י חופה שאחר זכרה הקדושין עכ"ל: **ובספר** מרפא לשון כתב חז"ל ולכאורה כריך טעם הלאכל הזכרות שתקנו חז"ל הוא על מצות עשה. ומ"ט תקנו כאן הזכרה אשר קדשנו כו' על העריות שהמה לא תעשה. ויש לומר שאמרו חז"ל כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוציא קדושה. ולכן תקנו חז"ל הזכרה בלשון זה עכ"ל:

שבת שקודם החתונה מרבים בשמחה לכבוד החתן. וקורין לשבת שקודם החופה שצ"ן על"ץ. כלומר הבן דהיינו החתן שמח עשה"כ. יעלו חסידים בכבוד ירננו כעל משכבות ולזה נוהגין החזנים בקצת קהילות לנגן השכיבו בליל אותה שבת עד חתימת זכרה ופרוס. ובאותו שבת החתן הוא חיוב לקרותו לס"ת וקודם לכל החיובים. חוץ מצד מצוה שישלו עירנות בקהלה:

הלילה שלפני יום החופה עושין העשירים סעודה וקורין אותה מאניז"ה מאה"ל:

הלילה שלפני החופה עושין סעודה ונקראת סבלונות. ונוהגין שהחתן והכלה אין אוכלים ואין שותים עד אחר ששלחו הסבלונות זה לזו:

וכתב מהר"מ מינץ סימן ק"ט דחשיב ליה לסעודת סבלונות לסעודת מצוה (היא הסעודה בלילה שלפני הזכרה שנותנין סבלונות באשכנ"ז) ונ"מ מאן דלא אוכל חוץ לביתו כי אם סעודת מצוה יכול לאכול בהאי סעודה עכ"ל. או מי שאינו אוכל בשר בחול או בב' וה' כי אם בסעודת מצוה יכול לאכול בהאי סעודה. ונראה דה"ה בסעודה שנוהגין לעשות באשכנז בליל שלפני המילה שמזמנים המוהל והסנדק ושאר קרובים ואוהבים ג"כ יחשב לסעודת מצוה לענין הנ"ל. ומכ"ס הסנדק והמוהל שיום טוב שלהם הוא:

נוהגים שהחתן והכלה מתענין ביום חופתם. והוא משני טעמים. א' מפני שהוא יום סליחה לידהו וגמחלו

עונותיהם

עונותיהם. וז"ל דעת החכמה שער התשובה פ"ג וזה לא יעלה על הדעת שיהיה אזי מחילה בלי חרטה ועזיבת חטא על העבר. חכן כריך הוא באותו יום לפשפש במעשיו ולהתחרט עליהם שלא ישוב עוד לאותן חטאים עכ"ל והימים הראשונים יפלו לבד ישוב עוד לכסלה לעשות מעשה נעורות. והתענית יפה ג"כ לכוף ולהשתעבד את יארו. ולפי טעם זה ראוי להשלים התעני. טעם ב' שלא ישחקרו ולא יהיה דעתם מיושבת עליה. ולי פעם זה אין כריכין להשלים. ויש להחמיר כשני הטעמים. ואם האב הוא מקבל קדושין בשביל בחו הקטנה כריך הוא להתענות כדי להחמיר מפני טעם הב'. ובימים שאין מתענין כמו שיתבאר אח"ז כריכין ליזהר שלא ירבו המאכל ובמשתה מפני טעם השני (סי' ס"א ע"ש):

כתב הא"ר בא"ר סימן תכ"ט ס"ק ד' וז"ל כתב נחלת שבעה דף נ"ח בימים שאין אומרים תחנון אין לחתנים להתענות. וכ"מ מרמ"א סי' תקע"ג דאין לחתן להתענות רק בר"ח ניסן אבל בשאר ימים שאין אומרים תחנון אין להתענות. ומדברי הב"ח סי' תכ"ט משמע שהור"ד החתן להתענות בניסן אחר פסח עכ"ל. ודבריו תמוהים כו' ומסיק שם הא"ר דהרמ"א וז"ח ס"ל שהחתן מתענה בכל חדש ניסן. ועיי' בא"ר סי' תקע"ג סק"ג דמסיק דדוקא ר"ח חנוכה ופורים. אין לחתן להתענות. אבל בשאר ימים שאין אומרים תחנון מתענין. אך באסרו חג וחמשה עשר באב ושבת כתב המ"א שאין מתענין כיון שמוזכר בש"ס:

עוד כתב הא"ר בסי' תקנ"ט ס"ק כ"ה מעשה היה בחופה בעשרה בטבת ונתנו הכוס לתינוק לשחות (וחס' עירובין דף מ) וגרעה בתענית הגדחה מותר להחתן לשחות כמו בעל ברית ואף במדינותינו שהחתן והכלה לעולם מתענין מ"מ הא אין משלימין התענית עיין סי' תקע"ג. ועיי"ש שהביא דעות לאסור

כתב בעל אדה לדרך וז"ל במקומות יש שנהגים לגלות פני הכלה קודם הקידושין. ובטילטולא חזרו לנהוג כן וישר כחם ע"כ (מט"מ):

נודחים שהמכובד להיות מזורף עם החתן לכסות את הכלה (שקורין בעדעקינס. אומר דעת שמכסין אותה. הפסוק (בראית כ"ד) אחותינו את היי לאלפי רבבה:

סדר אירוסין ונשואין

כשמביאין החתן תחת החופה יאמר החזן בנינון

מי אדיר על הכל. מי ברוך על הכל. יברך
החתן והכלה. יפרו וירבו חתן וכלה. מי גדול על
הכל. מי דגול על הכל. יברך חתן וכלה. מי
הדר על הכל. מי ותיק על הכל. יברך חתן וכלה.
(כן מלאתי בכחיכת יד)

כשמביאין הכלה תחת החופה יאמר החזן בנינון

מי בן שיחי. שושן חוחי. יברך החתן עם הכלה.
(כן מלאתי בסידור יסן)

ובכתיבת יד מצאתי בזה הנוסח

מבין שיחים. שושן חוחים. ינווה ניחוחים. יאיר
לי. אהבת גילי. ומשוש כלה. היא העולה. והיא
בפורחת. כאור זורחת על ראש שמחת גילי. זה
דודי וזה רעי. ברוך הבא:

נוהגים

שהכלה מסבב את החתן ג' פעמים. על שם הכתוב
נקבה תסובב גבר. שהוא שלש תיבות. ומעמידין
אותה לכל ימינו של חתן על שם הכתוב נכבה שגל לימינך.
סופי תיבות למפרע כלה (חוקי דרך). גם נגד שאשה נקנית
לבעלה בשלשה דרכים. בכסף בשטר ובציאה. והוא נתחייב לה
בשלשה דברים. שאר כסות ועונה. גם נרמז חמ"ט חז"ל
יבמות דף ס"ב כי יהודי שאין לו אשה שרוי בלא טובה בלא
תורה בלא חומה בלא שלום. ועוד טעם לג' הקפות באופן
אחר. כ' פעמים היא מזדווגת עמו א בשעה שנוכלו כאמרם
ז"ל

ז" ריש מס' סוטב מ' יום קודם ליאירה ב"ק יואלת ומכרזת בת פלוני לפלוני ע"ש. ומשנולדו תהלכנה שתי הגפשות ימים ושנים מבלי הרגשת מאומה עד אשר פתאום תכיר אחת את רעות'. אז מזדווגת שנית. וזהו בשעת נישואין. והוא זיווג שני ג לאחר שמתו מזדווגת יחד שלישיה בעולם שכולו טוב ושם לא יפרדו לעולם. ולכן מסבבת אותו ג"פ לרמוז לו כי תהיה לו למכסה ולמסתור כחומה סביב בכל שלש פעמי זיווג (מקורי מנהגים). אמרו חז"ל בן י"ח לחופה די"ח פעמים כתיב אדם מבראשית עד שנזדווגה לו חוה ואמר כי מאיש לוקחה זאת (רש"י):

והוא אשה בכתוליה יקח וגו'. רמז לבן י"ח לחופהכמנין והוא. וזהו והוא כחתן יואל מחופתו וגו' (פענח רזא)

המסדר קידושין

יהיה מאן דגמיר וסביר. לא כמו שנהגין עכשיו שמניחים לסדר קידושין מי שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין: **תחת** החופה מצרכין ברכת אירוסין ונשואין והוי עובר לעשייתן ולריך ב' כוסות. לברכת אירוסין כוס אחד. ולברכת נשואין כוס אחד. ומפסיקין בין ברכת אירוסין לברכת נשואין ריאת הכתובה בינתיים. ונותנין מן הכוסות של ברכת אירוסין ונשואין להחתן והכלה לשות. ואריכין לכיין ללאת בברכת היין בשעה שמצרך המסדר על הכוס. ובברכת אירוסין ונשואין שמצרכין תחת החופה מצרכין ברכת היין קודם לשאר ברכות. ואין מצרכין ברכת נשואין בפחות מעשרה ודחתן מן המנין (סי' ס"ב)

ברכת אירוסין ונשואין

המסדר יאמר

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן:
ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו
וצונו

(על העריות) שנאמר
והתקדשתם
והייתם קדושים. קדש
עלמך צמותך כך. ולא
בעריות. ואמרין
בירושלמי א"ר יהודה בן
פזי למה סמך הכתוב
פרשת עריות לקדושים
תהיו. ללמדך שכל מי שהוא
פרוש מן העריות נקרא
קדוש. שכן השוגגות
אמרה לאישה הגה ידעתי

וצונו על העריות. ואסר לנו
את הארוסות. והתיר לנו את
הנשואות לנו על ידי חופה
וקידושין. ברוך אתה יי מקדש
עמו ישראל על ידי חופה
וקדושין:

צריך לומר בקידושין והבי"ת
רפויה. ב"ב בעל העיטור והרי"ף
והמ"מ (ועדיין אבודרהם):

כי איש אלהים וגו'. (וצונו על העריות) ר"ל וצונו על הרחקת
העריות. או צונו לפרוש מן העריות. ודומה לו ועשיתם
פסל תמונת כל אשר כוץ ה' אלהיך כלומר כוץ שלא לעשות:
(ואסר לנו את הארוסות) פרש"י מדרבנן הוא שגזרו על יחוד
פנויה. ואף ארוסה לא התירו עד שתכנס לחופה ובצרכה
כדאמרין כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ע"כ. ואע"פ
שאיסור זה הוא מדרבנן. כריך לצדך עליו כמו שמדברין על
נר חנוכה ומקרא מגילה שהם מדרבנן. והרא"ש ברבי יצחק
אב ב"ד פי' ואסר לנו את הארוסות מדכתיב חופה באורייתא
מדדשינן כי יהיה נערה בתולה מאורסה ולא נשואה. ואמרין
מאי נשואה אילימא נשואה ממך היינו בתולה ולא בעולה.
אלא נשואה שנכנסה לחופה. ולא נבעלה ש"מ דארוסה אכתי
מיחסרה מסירה לחופה. וכיון דבעינן מסירה לחופה ש"מ לא
קניא לה לגמרי. הילכך הויא ליה כארוסת אחר לגביה
ואסירה ליה כדן חסת איש. (את הנשואות לנו) פי' נשואתינו
הנאות לנו. (וע"י חופה בקידושין) פי' ע"י ברכת חופה שהיא
גומרת את הקידושין. ואע"פ שהחופה היא באחרונה הקדים
להזכיר. לפי שבה היא ניתרת ועליה אני סומכין. וחופה הוא
לשון כסוי. ונקראת כן על שם שחיפה אותה בטלית. ובעל
העיטור פי' חופה היא שמוסרת האב ומכניסה לבית בעלה
בבית שיש בו חוש. כגון אלו הסדינין שקורין קירטינא
סבבים הכותלים. ויש שעושים סוכה צורד והדס כסי המנהג
ומתייחדים שם שניהם. והאומר חופה הוא הסודר שחופין בן ראשיהם
בשעת ברכה לאו מילתא היא וכו' (אבודרהם) ובספר
אהבת

אהבת יונתן כתב וז"ל והרש"א בחד"א כתב שקאי על מתן תורה שהם קדושין לישראל כמ"ס חז"ל בפסוק תורה לזה לנו משה מורשה א"ת מורשה אלא מאורסה. והחופה כתה הוא ז"ל שהוא השראת במשכן ובספרים אחרים ראיתי דבמעמד הר סיני דכתיב ויתלבז בתחתית ההר מלמד שכהן עליהם ההר כנגיית. הוא ממך ענין יחוד החופה. וזה שייך לשון חופה וקידושין שכתבו המפרשים היינו במקום שהקידושין נעשים תחת החופה. וכן היה דמעמד הר סיני שקבלו התורה דמעמד תחת הר סיני עכ"ל:

וישותה החתן עם הכלה

ואח"כ מקדש אותה בטבעת שאין בה אבן. מפני שאפשר שתסמך הכלה לעתה על האבן שתשוה יוחא משהיא סבורה והו' ליה קדושין בטעות ואינה מקודשת. והד"מ והרמ"א באבן העזר סימן כ"ז כתבו וז"ל ונוהגין לכתחילה לקדש בטבעת ויש לו טעם בתיקוני זוהר ע"כ. ור"ל אף שכל הש"ס לא הקפידו רק שיקדש בשוה פרוטה יהיה טבעת או מתג או רסן. ובזאת מקודש' והוות אשת איש לעלמא. מ"מ חשק הרמ"א למש"ס בתיקוני זוהר תקינא עשיראה דף כ"א ע"ת T ובגין לטבע' איהי יו"ד כגוונא דא אחקדש כלה וכו' וכד איהי טבעת ברישא לטבע' כו' בהוא זימנא דמייחדין כו' ע"ס באריכות. הטבע' שלו. או מאשה אפילו בשלה. שמה שקנתה אשה קנה בעלה. ואין מועיל מה שנותנת במתנה. ואך אחרים העומדים שם צריכין להזכיר אם אין המסדר מדקדק על זה: **צריך** ללוות את החתן שיאמר בעצמו תיבת לי. שאם יאמר המסדר תיבת לי קודם החתן יש לחוש לספק קידושין כאלו המסדר קדשה לו וצריכה ממנו גט:

וכשבא החתן לקדש את הכלה יאמר

הנני באתי לקיים מצות קידושין באשר צותה התורה. לשם יחוד קוב"ה ע"י ההוא טמיר ונעלם

ומייחדים שתי עדות שיראו הקידושין
ואח"כ מקדש להכלה בטבעת ואומר

הרי

הרי את מקדשת לי פ' הרי את מזמנת
בשבעת זו בדת משה ומוכנת לי לולא לאחרים
וישראל: ע"י טבעת זו והוא מלשון
וקדשתם היום:

צריך החתן לקדש בימין ידיה. וגם בימין הבלה. ובאצבע הסמוך
(בדת משה וישראל)
כלומר וזה הזמון שתהיה
מקודשת לי יהיה כדת

משה וישראל. כדת משה בזמן שהאישה טהורה ולא בזמן
שהיא נדה. וישראל ר"ל וכדת שהנהיגו בנות ישראל שאילו
רואות טפת דם כחרדל יושב' עליו שבעה ימי' נקיים (אבודרה'):

כתב השל"ה מי שעולה לגדולה או למעל' אז מתגר' בו השטן
ע"כ תקנו לשבור הכוס בשעת החופה כדי לתת למדת הדין
חלקה. ועל ידי כן ועולתה קפלה פיה ע"כ. והרוקח כתב
הטעם לפי שנאמר עבדו את ה' ביראה וגלו ברעדה. במקום
גלה שם תהא רעדה. והוא ממאי דאי' בצרכות דף למ"ד
מר בריה דרבנא עבד הלולא לבריה. חזנהו לרבנן דהוי קא
בדחי טובא. אייתי כסא דמוקרא בת ד' מאה זוזי ותבר
קמיייהו ואע"בא. והיינו לאמר רבי יוחנן התם משום רשב"י
אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה. וכתבו התוס' שם
בד"ה אייתי מכאן נהגו לשבור זכוכית בנישואין עכ"ל. ובעל
שולחן ארבע מוסיף ואומ' אין לך שמחה גדולה כשמחת התורה
לישראל זהר סיני במעמד הקדוש שכתוב עליו כמחולת המחנים
(ודמיון מ"ה לקדושין כדאי בויקרא פ"ב ובכמה מדרשים ובזוהר)
וכבר ידעת כי שם נשתברו הלוחות. כן בקידושין דהכא יש
שברון זכוכית. וכמ"ס הרמ"א בהלכות ט"ב סימן תק"ס. ועוד
נרמז בזה זכרון ליום המיתה. כי שצירת הכלי הוא מיתת
הכלי. וכ"כ הרש"א בחד"ג וז"ל כסא דמוקרא כו' פירשו בו
הרמז שהוא כלי חשוב מאד ועיקר יצירתו ועשייתו מעפר
ושצירתו זו היא מיתתו. כ האדם נוצר מעפר ועומד למיתה
תמיד לשם להיות עפר עכ"ל. ובזה נמי ניחא דשוכרים זכוכית
דוקא כמי שצרי זכוכית ניתנו להעשות כלי חדשה. כן כשימות
האדם יקום שנית לתחיה כדאי' בזוהר פרשה וישלח ישראל
אע"כ דמיתין יתהדרון ויתקיימין כמלקדמין והא' איתמר כחמר
בד' היוצר וכן אתם בידי בית ישראל כו' אלא דא חמר דהאי
זכוכית

זכוכית דאע"ג לאתער אמתקן ואית ליה תקנה כמלקדמין.
מתי ישראל כו' יהיו חייך להון ויתקיימין בעלמא. וכן אמרו
חז"ל בבב"ר א"ר יוסי בן חלפתא להווא מינאי על שהכחיש
התחיה ואמר אית חספין מתדבקין לא כך כתיב ככלי יואר
תנפס. א"ל כלי חרש ברייתו מן המים והכשרו באור. כלי
זכוכית ברייתו מן האור והכשרו באור. זה נשבר ויש לו תקנה
וזה נשבר ואין לו תקנה. א"ל ע"י שנעשו בנפיהה. ח"ל
ישמעו אזניך מה שפיך מדבר. אם מה שנעשו בנפיהה של ב"ו
יש לו תקנה בנפיה' של הקב"ה לא כ"ס ע"כ. וכן אי'
בסנהדרין דף נ"א ע"ס. ועל דרך זה שמעתי טעם למה בקשרי
התנאים שזכרים כלי חרס ובחופה שזכרין כלי זכוכית. הוא
כמו שכלי חרס אם נשבר אין לו תקנה כך לשקרי התנאים
אין תקנה להחרס שקבלו בקשרי התנאים אם קרעו התנאים
אבל כלי זכוכית אם נשבר יש תקנה כלעיל כן יש תקנה
לנשואין בגירוסין:

וקורין הכתובה

ואחר כך מברכין על כוס שני בפה"ג וששה ברכות אלו

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם שהכל ברא לכבודו:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם יוצר האדם:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר יצר את
האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו והתקין לו
ממנו בנין עדי עד. ברוך אתה יי יוצר האדם:

שוש תשיש ותגל העקרה בקיבוץ בניה לתוכה

בשמחה

בשמחה. ברוך אתה יי משמח ציון בבניה:
 שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן
 עדן מקדם. ברוך אתה יי משמח חתן וכלה:
 ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר ברא ששון
 ושמחה חתן וכלה. גילה רנה דיצה וחדוה. אהבה
 ואהוה. ושלום ורעות. מהרה יי אלהינו ישמע בערי
 יהודה ובחצות ירושלים. קול ששון וקול שמחה.
 קול חתן וקול כלה. קול מצהלות חתנם מחופתם.
 ונערים ממשחה נגינתם. ברוך אתה יי משמח חתן
 עם הכלה:

והא לך פירושו של כל ברכה וברכה:

ברכה א

(שהכל ברא לכבודו) ע"ש עושה שלום ובורא
 את הכל ופאש"י ברכ ז' נתקנה לאסיפת העם הגאספים שם
 לדמול חסד לכבוד המקום זכר לחסדיו שעשה עם אדם הראשון
 שנעשה לו שושבין ונתעסק בו. ומשעת אסיפה היה ראוי
 לברך ברכה זו אלף מכיון שיש שם ברכה על הכוס תקנו לסדרה
 עליו. והרמ"ה פי' שנתקנה ברכה זו כדע להזכיר שבה הזווג
 שהוא עיקר יצירת העולם התחתון שלא נברא אלף לפריה
 ורביה שנאמר לא לזהו בראה לשבת יצרה. וזהו כבודו של
 מקום שאין כבוד הצורא נודע אלף ע"י בריאותיו שנאמר כל
 הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו. יצרתיו. בראתיו כנגד שהכל
 ברא לכבודו. יצרתיו כנגד יוצר האדם. אף עשיתיו כנגד אשר
 יצר את האדם:

ובספר הפלחה כתב יש לפרש מפני שתכלית הבריאה של
 כל העולף הוא בשביל האדם ובו נשלם הבריאה
 כמ"ש חז"ל שאדם אחר למעשה בראשית. והאדם אינו נשלם
 אלף עשנזווגה לו בת זוגו נמלא כשנשא אדם את חוה נשלם
 הבריאה בשלימו' לכך מזכרין על הבריאה שהכל ברא לכבודו:

ברכה ב

(יוצר האדם) ברכה זו נתקנה כנגד יצירת אדם הראשון
 עד שלא ניטלה ממנו האלע:

אשר

3

גימל

ברכה ג

(אשר יצר את האדם ב') ברכה זו נתקנה כנגד יצירת אדם וחיה שאף יצירת האדם לא נגמרה אלא לאחר שנגמרה יצירת חיה. שהרי כשנלקח ממנו הכלע נשתנית בריאתו ממה שהיה קודם לכן. ולפיכך ברכה זו פותחת בברוך ואינה נקראת סמוכה לזכרתה לפי שממנה מתחיל לדבר בענין זוג שהוא עיקר ברכות אלו. וזכרות ראשונות הם מבטע קצר ולפיכך פותחות בברוך ואין חותמות בברוך. (אשר יצר את האדם בצלמו) שנאמר נעה אדם בצלמו וכתוב בצלם אלהים עשה את האדם ור"ל על אורת הנפש שנאלצת מכבוד הבורא. והוסיף עוד ופירש (בצלם דמות תבניתו) שז' אל האדם. דהיינו דמות תבניתו של אדם. ואין ליחס שם תבנית להקב"ה. ור"ל דמות תבניתו שהוא אורת גופו יצר אותו בצלמו שהוא אורת הנפש. וכל זה פירשתי לדחות דעת הטועים האומרים שעל תואר תבנית אדם נאמר שנברא בצלמו. והתקין לו במבנה מגופו מאלעותיו תקנה עשה לו הקב"ה שנאמר לא טוב היות האדם חבדו אעשה לו עזר כנגדו. (בנין עדי עד) בנין שנאמר ויהן ה' את הכלע. עדי עד פירש"י בנין הנוהג לדורות. ר"ל דאף שבחלה נבראת מאלעותיו נעשה מזה תיקון לדורות שתוולד עאמה בשלימותה כמו שעלה בראונו במחשבה תחלה. וכמו שאחז"ל ב' יצירות עלה במחשבה. ונראה שעל זה תיקנו לנשים לבדך שעשני כראונו. ר"ל שנעשית בשלימות כפי שעלה בראונו בלחלה. ויש עוד לפרש לשון עדי עד ע"ש הכתוב ביחזקאל ותרבי ותגלי ותצואי בעדי עדים פרש"י לשון עד כמו בטחו זה' עדי עד. ר"ל כל שיעור הגדלות הראוי לקומה שלימה וכמו שאחז"ל בשאר מעשה בראשית שבקומתו נבראו. וכן ברא הקב"ה אותה בכל שיעור קומתה:

ברכה ד

(שויש תשיש ב') ברכה זו נתקנה כנגד שמחת לרשלים העתידה. שנמשלה לזוג חתן וכלה כמו שנאמר ומשש חתן על כלה ישיש עליך אלהיך. והטעם שהקדימו ברכה זו קודם ברכת זוג חתונה. משום שנאמר תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי. והיינו שצריך לזכרו במחשבה ובדבור ובמעשה כמו שאחז"ל במגילה ריש פ"ב גבי זכירת מחיית עמלק זכור צפה יכול בלב ת"ל לא תשכח. הרי שכת

שכחת הלב אמור. הא מה אני מקיים זכור צפה. והכא נמי
 אם אשכחך בלב. אם לא אזכרכי צפה אם לא אעלה במעשה
 וגם עיקר ברכה זו משום זה נתקנה. (ותגל העקרה) ע"ש רני
 עקרה. (בקיבוץ בניה לתובה) ע"ש כי יבעל בחור בתולה
 יבעלון בניך וכתוב כי רבים בני שוממה. ואמר בקיבוץ בניה
 ע"ש הכתוב ברני עקרה וברחמים גדולים אקצרך. (בשמחה)
 ע"ש פכחי רנה ואלהי (בא"י משמח ציון בבניה) כדאמרינן
 בתנחומא במה עתיד הקב"ה לנחמה בקבוץ בניה לתוכה בשמחה
 (אבודרהם)

ברכה ה

(שמוח ב') ברכה זו היא דרך בקשה לבקש רחמים על
 חתן וכלה שהם רעים אהובים זה לזה. לשמחם צווגם ולהאליחם
 במעש' ידיהם כשמחת זיווג אדם הראשון בג"ע. וברכה זו היא
 דרך שבה והודא' למקום על יצירת השמח' והזיווג בעולם לשעבר
 ולצערך לע"ל על שמחת ירושלים ולפיכך חותם באתה ברכה
 ראשונה משמח חתן וכלה מפני שהיא דרך בקשה וצריך לבקש
 רחמים על שניהם. ואם היה חותם עם הכלה לא היה
 במשמע שמחה אלא לחתן בלבד שישמח בהכלה. אבל אינו
 במשמע לשמח הכלה עם החתן. אבל ברכה אשר ברא ששון
 ושמחה כו' היא דרך שבה והודאה על שמחת הזיווג חותם
 משמח חתן עם הכלה שמשמח שהחתן לבדו שישמח על עסקי הכלה
 שכן כתיב ומשוך חתן על כלה וגו'. ועוד מפני שהבתולה יש
 לה צער בתולים:

עוד יש לומר שמח תשמח רעים כו' קאמר לשון כפול על
 שהוא ברכה להחתן הנמשל לבעל אבידה שמח אותו
 כי ימצא אבידתו במצא אשה מלא טוב. ולא במוציא. וגם תשמח
 את הכלה בהשיגה תשוקתה בגזירת הש"ת ואל אישך תשוקתך
 ושמחתם יהיה בהיותם רעים אהובים זה לזה ויהיה שמך (שם
 יה) עמהם כשמחך יצריך בג"ע מקדם כאמרו יתברך לא טוב
 היות האדם לבדו. ור"ל בהיותו לבדו אי אפשר לשטף בו שם
 יה יתברך על כן אעשה לו עזר כנגדו שיתכן לשטף בין שניהם
 שם שתי אותיות אל המכונים בשם אבא ואמא כנודע. ולא
 מלא לו עזר כי אם ע", אחת הכלעותיו שלזאת תקרא אשה כי
 מאיש לקחה זאת ונמצא שם משתי אותיות אלו שרי ביניהם.
 ומסיים

ומסיים בצרכה מעין הפתיחה משמח חתן וכלה ר"ל כל אחד באור הראוי לו כאמור (ספר מדרש כתובה):

עוד י"ל הכוונה שמה תשמה כו' כי הריעים שני מינים. האחד ריע אינו אהוב אלא שפגע באחד ונתלכו קצת זמן ונעשו רעים זה לזה ולבסוף אפשר שיבואו לידי אהבה. הב' שבתחלתם היו רעים אהובים. וזה יקרה בין האנשים ששמעו כל אחד שמע חברו ונתחברו באהבה עזה. וז"ש שמה תשמה רעים אהובים. כי איש ואשתו לא קנו האהבה בהתמדת זמן. רק בפתע פתאום:

עוד יס לומר כי לפעמים ריע אשר יחבר אל רעהו בעבור תועלת מה אשר צהפקדו נהפךרד האהבה. אבל רעים האהובים זה לזה שאע"פ שלא יקבלו שכר ולא תועלת זה מזה לא יפרדו לעולם. כי אהבתם תקשרם. וז"ש שמה תשמה רעים אהובים כי האשה הטובה אע"פ שלא יהיה סיפוק בד בעלה למלאות צרכי הבית תאהבנו ותכבדנו לא כן האשה הרעה כי אף במלאות סיפקה יצר לה ומכ"ס כשאין לה סיפקה במלואה (מדרש שמואל):

עוד יס לומר מפני שאחז"ל בפסוק וישמע משה את העם בכה למשפחותיו פרש"י ז"ל על עריות שנאמר להם וזה למשפחותיו על עסקי משפחות. ואחז"ל שעדיין אין עושין בשמחה דליכא כתובה שלא רמי ביה תיגרא. והענין כי יותר ישמחו בקרובים בשאר בשרם. וכן מצינו בקין והבל כל אחד נשא תאומה שנולדה עמו. ויותר מזה באדם עצמו שהיתה מגופו ממש כמ"ס זאת הפעם ע"ס מעלמי. ועוד אחז"ל קשה לזווגם בקריעת ים סוף. ויס לפרש מפני שמצינו הנם בקריעת ים סוף יותר מבקיעת ירדן. דבירדן כתיב ויעמדו המים היוורדים מלמעלה קמו נד אחד והיוורדים תמו נכרתו. ופרש"י בדרך הליכתן ככל הנחלים. נמצא לא היה הנסאלא מצד אחד אבל בקריעת ים סוף כתיב והמים להם חומה מימינם ומשמאלם. והטעם יס לומר כדי שלא יהיה מקום למצרים לילך עמהם יחד מזידיהם. אלא מאחריהם ממש. וישבו המים עליהם כשיעלו ישראל מתוך הים כמפורש בקרא. א"כ היה הנם משני צדדים. וכן קשה לזווגם משני צדדים מחמת שהם רחוקים זה מזה משאר בשרם. לכך אנו שואלים שישמה הקב"ה חתן וכלה שאינם קרובים משאר בשרם כשמחת אדם הראשון שהיתה מגופו ממש (הפלאה):

ברכה ו

(אשר ברא ישון בו') ברכה זו פותחת בצרוך מפני שהיא נאמרה יחידית צרוב ימי המשת' כשאין שם פנים חדשות לפיכך אינה נקראת סמוכה והולכה לפתוח בצרוך. (אשר ברא ישון בו') ובברכה ג' אמר אשר יצר את האדם. הרי אמר לשון יצירה על האדם ולשון בריאה על ששון ושמחה וכן אמר יוצר אור ובורא חשך. וכן בצרכת אשר יוצר אמר אשר יצר את האדם בחכמה וברא בו נקבים. אמר גבי אדם לשון יצירה ועל הנקב אמר לשון בריאה. וכן נאמר יוצר אור ובורא חושך. וכן נאמר יוצר הרים ובורא רוח הטעם בכל אלו לפי שתואר בריאה נופל לומר על דבר יש מאין. ולכן קרוב הוא הדבר לאין. ושם יצירה נופל לומר על דבר שהיה ממנו יותר ולכן אמר לשון בריאה על הרוח שהוא קרוב להעדר. וכן על ששון ושמחה כי הוא דבר שאין בו ממנו. אבל לשון יצירה שהוא ממנו יותר אמר על האדם ועל ההרים ועל האור כי באור יש יותר ממנו מן החשך שהוא קרוב להעדר. (מהרה בו' ישמע בו') פסוק הוא. (ונערים מבישתה נגינתם) אינו אומר בחורים כמו שהוא לשון הכתוב. לפי שמנגינת הבחורים באה חורבה לעולם שנאמר זקנים משער שבתו מה טעם משום דבחורים מנגינתם כלומר מנבלים את פיהם בפריעות. אבל מנגינת הנערים לא יבא לעולם הפסד ותקלה:

מה שיוצאים כנגד החתן והכלה צעת שהולכן מן החופה לבית בלחם חטים. ומלח. חטים ע"ש הכתוב חלב חטים ישביעך. ומלח ע"ש הכתוב ברית מלח עולם. והכל הוא לסימן טוב שסימנא מילתא היא וכן מה שזרקין כשות או תבואה על החתן צעת שמחפה את הכלה בהינזוף שקורין צעדקנים. הוא לסימן שיפרו וירבו ויעלו מעלה מעלה ככישות ותבואה. ועיין רוקח:

אמרינן צפ"ז דברכות א"ר חלבו אמר בר הונא כל הנהגה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות הנאמרות כאן. פי' ברי זה מבזה ה' קולות שנתבשרו בהם ישראל ואם שמחו מה שברו אמר רבי יהושע בן לוי זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות שנאמר ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר וקול שופר חזק מאל. וכתוב ויהי קול השופר הולך וחזק מאל משה

משה ידבר ואלהים יעננו בקול ע"ש. והטעם בזה כי המחזיק ידי החתן ומשמחו שעוסק במצות פו"ר שממנו יאלו מקיימי התורה וזו היא כוונת הנשואין להוליד בנים ולגדלם לת"ת. ועל כן יש בנשואין ה' קולות כנגד ה' קולות שנחנה בהם התור' וזכה לתורה מדה כנגד מדה (אבודרהם):

כתיב (קהלת ז') ביום טובה היה בטוב וביום רעה ראה כי את זה לעומת זה עשה אלהים. ויש לפרש פסוק זה לענינו ע"פ דא"י ברבה סדר ויחי ויעש לאביו אצל שבעה ימים ולמה עושים שבעה כנגד שבעת ימי המשתה. וכחצ' היפ"ת שיתכן למר ע"ד שפ"י בעל דרך אמונה בהא' לאמר במס' ברכות בהלולא דמר סבריה דרבינא לישרו לן מר. אמר וויי לן דמיתנן. שהכוונה שסבת הנשואין מפני שעתידין למות ואינן קיימים באיש דריכין להיות קיימים במין. יש לומר שזה ג"כ רמזו שתקון ז' ימי אבילות כנגד ז' ימי המשתה לומר שזה לעומת זה עכ"ל. וזה כוונת הכתוב ביום טובה ר"ל כשתהיה על סעודת חתן וכלה אני אומר כך היה בטוב ובשמחה ותשמח חתן וכלה. שכל הנהגה מסעודת חתן וכלה וינו משמחם עובר בחמשה קולות. אך מ"מ אל תזוח דעתך עלך. וביום רעה ראה ר"ל שתזכור ביום המיתה שנאמר זה ואחריה ביום מר. כי השחוק והלות ראש מרגילין את האדם לערוה. לכן תזכיר עצמך יום המיתה שהוא יום רעה. שאחז"ל אם רואה אדם שיכרו מתכבד עליו יזכיר לו יום המיתה. ובמה תזכיר עצמך היא כשתשים על לב כי את זה לעומת זה עשה אלהים היינו שבעת ימי אבילות כנגד שבעת ימי המשתה. שבעת ימי משתה כנגד שבעת ימי אבילות:

כתיב עת ספוד ועת רקוד. ר"ל כי באותו עת שהוא רוקד ררעיד לספוד על אותו העת שנגרע מן החיוץ כי הולך האדם אל בית עולמו תמיד בכל רגע ורגע שנחסר לו תע רגע מן חייו. וזהו פי' הכתוב מי גבר יחיה ולא יראה מות בכל רגע ובכל עת מימי חייו:

כתיב התורת חיים במס' גילולים דף י"ז וז"ל וגראה לאסור ללכת במחול עם הכלה בשבעת ימי המשתה אפילו אינו אוחז בידה ממש אלא בהפסק מפחת כדרך שנהגין מקאת ת"ח שדדור הזה אפילו הכי לאו שפיר עבדי כדמשמע הכא משום קריבה בעלמא אסור. ואין לחלק בין כלה לאחרת. דליכא האידנא

האידנא מאן דמאי למימר דמיא עליה ככשורא. ולא אמרו חכמים אלא כיצד מרקדין לפני הכלה ולא עם הכלה. וכי האי גוונא פסק ש"ס דרפ"ג דכתובות דאסור להסתכל בפני כלה כל שצעה כמו שאסור להסתכל באשה אחרת ואותן ההולכין במחול עם נשים דעלמא עליהן הכ' אומר יד ליד לא ינקה רע לא ינקה מעונשה של גיהנם. וראוי לגעור בהן. וכל מי שיש בידו למחות וכו'. עכ"ל:

דיני וסדר ברכת המזון לנישואין

בברכת המזון שבבית חתן אומרים דוי הסר כו'. וברכת המזון על כוס אחד. ואחר ברכת המזון אומרים על כוס שני ברכת חתנים היינו שקה ברכות ואחר שמברכין ברכות אלו מברכין ברכת היין על הכוס שאמרו עליו ברכת המזון (סו' סז). (ב) בני החופה שנתחלקו לחצרות הרבה אפילו אם אכלו בבתים שאינן פתוחות למקום שהחתן שם. כולם מברכין ז' ברכות כיון שהתחילו לאכול אותן שבאר בתים כשהתחילו אותן של בני החופה ואוכלין מסעודה שהתקינו לבני החופה חשובים כולם באחד לבדך ברכת חתנים וכ"ש כשהמשך מלפני. (ג) השמשים שאוכלים אחר סעודות נישואין בבית נשואין מברכין שבע ברכות. (ד) מחזיר גרושתו אין אומרים שהשמחה במעונו רק ז' ברכות אומרים תחת החופה ובסעודה הראשונה ביום הנשואין אומרים ג"כ אחר ברכת המזון ז' ברכות אבל אחר יום הנישואין אין אומרים ברכת אשר ברא הואיל ואין אומרים שמחה במעונו (אחרונים):

קודם ברכת המזון אומרים זה השיר דוי הסר.

מחברו דונש. שכן חתום שמו בראשי החרוזות.

והוא במשקול יתר ושתי תנועות בפלס דרור יקרא

לבן עם בת אשר חבר ג"כ המחבר הזה:

דוי הסר וגם חרון ואז אלם (דוי הסר) הוא מל' ערש
בשיר ירון. נחני מעגלי צדק. דוי (תהלים מ"א) (ואז אלם
שעה ברכת (*)) בני אהרן. בשיר ירון) ע"ש הכתוב ותמן
לשון אלם. (ישעיה כ"ה)
ברשות מרנן ורבנן רבותי. (נחני מעגלי צדק) עשה"כ
(תהלים כ"ז) ינחני במעגלי

נברך

לדק

(*) [בני אהרן] ויש גורסין בני ישרון. וכתב הט"ז והיינו ברכת חתנים
שיש שם ברכה על העתיד על חתן וכלה וכל המשתעסקים בלאתו מזה:

לדק. והענין מצויר שם בלא
 ב"ת המשמש: (שעה ברב
 בני אהרן) יראה שקויים בני
 ברכת כהנים שאומרים בני
 אהרן (שערי תפלה):
 (שהשמחה במוענו) ר"ל
 שמחה שאנו משמחים
 לחתן וכלה לא ממנו הוא.
 כי השמחה צמנונו. ע"ש
 שאין לפניו עצבות שנאמר
 עוז וחדוה צמקומו. וכתב
 בעל העטור ואכן הירחי
 צמנונו ולא צדלו. משום
 לאמרין בחגיגה פרק אין דורשין ז' רקיעין הם. וילון. רקיע
 שחקים. זבל. מעון. מכון. ערבות. ומפרש שם מעון שבו כחות
 של מלאכי השרת אומרות שירה לפני המקום. והשירה היא
 השמחה לפני המקום כמו שנאמר החדלתי את תירוצי המשמח
 אלהים ואנשי. לפיכך אומרים שהשמח צמנונו (אבודרה"ם) והכל
 שהיכולת שלו לחדש לו פנים חדשות. שהרי הרקיע שבו מלאכי
 השרת אומרים שירה נקרא מעון ובכל יום ויום נבראים
 מלאכים. אבל השמחה השפלה והחסרה אלכלו שאין אנו יכולין
 להביא פנים חדשות לרצונינו (מט"מ):

בבר כתבתי למעלה שאחר ברהמ"ז מברכי' בפה"ג אחר ז' ברכו':

והטעם בזה לכיון דהרבה פוסקים סוברים ללא נתקן
 השצעה ברכות על הכוס. וא"כ אם יברך הז' ברכות. אחר
 ברכת צפה"ג יהיה הפסק הין ברכה לטעימה. משא"כ בחופה
 שהמזכר אינו טועם רק נותנין לאחר לטעום והטועמים אין
 מפסיקין יותר טוב לברך בורא פרי הגפן קודם כיון דלהרבה
 פוסקים נתקן על הכוס וראוי לברך צפה"ג תחלה:

קצת דברי מוסר לפני החתן והכלה

כתב הקדוש שלה שקרובי החתן והכלה ידברו על לב החתן
 שיבעול תיכף באותו לילה בעילת מזה. גם ידברו על
 לב הכלה שאל תסרב בדבר זה כמו שנוהגים. ואל ישגיחו בלעג
 הצריות

הזכריות אוי להם להמלעיגים. שגורמים בזה שיבוא החתן לידי הולאת זרע לבטלה שהוא עון גדול. וגורם אריכות הקץ ולא יזכה לראות פני השכינה. אם אינו שז בתשובה בחייו. ולא יזכה לעמוד בתחיית המתים ומונעין ממנו סודות התורה מלהבין ומביאו לידי עניות על כן לא ישגיחו על המלעיגין ויקיימו מצות ה':

דין בעילת מצוה וברכתה.

הבועל בעילת מצוה פורש מיד אפילו היא קטנה שמה הגיע זמנה לראות ולא ראתה ואפי' בדקה עצמה אחר הצעילה ולא מצאה דם טמאה. דחיישין שמה ראתה טפת דם כחרדל וחיפהו שכבת זרע. ולכן לריכין להכין מטה מיוחדת להחתן שיסכב עליה אחר שפורש ממנה מפני תיכף כשפורש ממנה אסור ליגע בה וכ"ש לסכב עמה במטה אחת ולריך לנהוג עמה כשאר נדה לענין הרחקה אלא בזה חלוקה משאר נדה. דבנדה אסור לו לסכב ע"ג מטתה אך שאינה במטה. אבל בזו מותר לו ליסן על מטתה כשינה במטה. וגם מתחלת למנות שבעה נקיים ביום חמשי לשימושה. והנדה גמורה אף בפסקה מלראות אינה מתחלת למנות ז' נקיים עד יום ששי לשימושה [אע"ה סי' ס"ג]:

[ב.] אחר שמאל דם בתולים ירחץ ידיו הטיב ויקח כוס ביד ויברך בפה"ג ואח"כ יברך ברכת אשר כג כו' בלא שם ומלכות ויתן לשותת הכוס גם אל הכלה [של"ה דף ק"א]:

[אגוז.] ע"ש אל גנת אגוז ירדתי
שאמר הקצ"ה שנקר' חתן
על כנסת ישראל שנקרחת כלה.
ועל הרבה דברים נמשלה כלה
לאגוז. כג מל' ויג את המקלות
כלומר נטע: [בל ימשול זר במעין
חתום] ע"ש גן נעול מעין חוס:
[שמרה בטהרה] כלומר שמרה

בתוליה ע"ד בתול' ואיך לא ידעה: [וחק לא הפרה] חק זרע אברהם הקדושים לא הפרה. וכתב אבודרה"ם ברכה זו תקנוהו הגאונים:

[] והדרישה הקשה למה לא יברך לפני זה דהו עובר לעשייתה. ותידין הט"ז בסי' ס"ג דהטעם דשמה לא יוכל לבטל. וכן מזנו בסוכה שאין מזכרין על השניה דשמה לא יוכל ליסן כמ"ש הרא"ש בסוכה

דיני ברכת המזון בתבי חתן בשבעת ימי המשתה

אומרים הברכות אלו אחר ברכת המזון ביום ראשון של הנשואין ובסעודה ראשונה שאכלו אחר החופה • בין בבחור שנשא בתולה • בין באלמון שנשא אלמנה • או באלמון שנשא בתולה • בכולן מזכירין ברכות אלו ביום ראשון ובסעודה ראשונה • ולרד"ק עשרה והחתן מן המנין (סי' ס"ב):

[ב] מסעודה ראשונה ואילך יש חילוק בבחור שנשא בתולה או בבחור שנשא אלמנה או אלמון שנשא בתולה אם לא אכלו סעודה ראשונה ביום נישואין ואוכלין סעודה ראשונה ביום שאחר הנשואין הוי כפנים חדשות ומזכירין שבע ברכות • אבל כשאוכלים סעודה שניה באותו יום אז כשאוכלין כל שבעת ימי המשתה • אי חיבא פנים חדשות בכל סעודה וסעודה כשאוכלין מזכירין שבע ברכות • ואם לאו כשאין פנים חדשות אין מזכירין כל השבעה ברכות רק מזכירין ברכת אשר ברא ששון כו' לדב' (וכשאין אומרים רק אשר ברא אין אומרים דוי הסר ואומרים נודה לשמך כו') ולרד"ק שני כוסות דיינו על כוס אחד אומרים נודה לשמך כו' וברכות המזון אחר כך לוקחים כוס שני ואומרים עליו ברכת אשר ברא כו' ואח"כ אומר בפה"ג על כוס של ברכת המזון • ואף שברכת אשר ברא אין לרד"ק פנים חדשות מ"מ לריכין לסעוד שם אנשים שאינם מזני ביתו אבל אם אינו סועד רק עם בני ביתו לדב' גם ברכת אשר ברא אין אומרים ואין לרד"ק עשרה רק בשלשה אומרים ברכת אשר ברא כו' (ב"ש):

[ג] ובאלמון שנשא אלמנה אחר שאכלו סעודה הראשונה ביום ראשון של הנשואין ואוכלים סעודה שניה באותו היום או שלא אכלו כלל ביום ראשון ואוכלים סעודה הראשונה בלילה שאחר יום הנשואין אין מזכירין ז' ברכות אפילו חיבא פנים חדשות לא מהנינועין לקמן סק"ט מ"ש שם מה נקרא יום ראשון של הנשואין באלמנה) אבל נודה לשמך ושמהה במעונו ואשר ברא אומרים אף באלמון שנשא אלמנה כל שלשה ימים הראשונים אפילו ליכא פנים חדשות ואין שם עשרה רק שיש שם שלשה ויש בהם אנשים אינן מז"ב רק שאוכלים שם מחמת שמחת מריעות (ב"ש שם ס"ק י"ז): [ד] פנים חדשות מיקרי אפילו אם בא לכס איש אחד שבעלי החופה שמחים בביאתו ורואין להברכות בשבילו אף שאין אוכל עמהם אלא שבא מחמת שמחת מריעות (שם):

[ה] שבת יויום טוב ראשון ושני הוי כפנים חדשות בסעודת הלילה ובסעודת שחרית • ובסעודה שלישית אם יש פנים חדשות או שאומר הדפשה והוי כפנים חדשות מזכירין ואם לאו אין מזכירין שבע ברכות ודינו כמו שאר סעודות נשואין שאין שם פנים חדשות ובאלמון שנשא אלמנה בערב שבת אין מזכירין ז' ברכות אפילו בליל שבת משום דלא מהני פנים חדשות באלמון שנשא אלמנה אפילו בסעודה הראשונה אם לא נעשית ביום שנעשו הנשואין (שם):

[ו] שהשמהה במעונו דינו כמו ברכת אשר יצר ברא ואין אומרים אותו רק שיהיה עכ"פ זמון של שלשה ויהיה מהם אנשים שאינם מן ז"ב רק שאוכלים שם מחמת מריעות (שם): (ז) ז' ימי המשתה וכן ג' של אלמנה מתחילין חיבא אחר ז' ברכות שזכרו בשעת החופה שמתירים להתייחד ואף שלא נתייחדו עדיין בחדר אחד ואם היה החופה בכפר ותיכף מן החופה נסעו לביתם ולא נתייחדו עדיין בחדר אחד כל הדרך אעפ"כ מתחילין ז' ימי המשתה מעת שזכרו הברכות בעת החופה (ולא כט"ז): (ח) אם אדם מזמין את החתן ואת הכלה לאכול שם אם מייחדים להם שם חדר בפ"ע שיכולין להיות ביחד לדב' ולשמוח שם הויכמו חופה ידיהו ומזכירין שם ז' ברכות אף אם לעתן לחזור אח"כ לחופתן אשר יש להם בדיקתם | ואם לאו אין מזכירין אפילו אשר

ברא' כו' ושמהם במעונו כו' • (דין מחזיר גרושתו תמא' לעיל אכל דיני וסדר ברכת המזון (לנשואין): (ט) באבן העזר סימן ס"א צ"ש שם ס"ק ה' מסיק דבאלמון שגשא אלמנה אין מצרכין ז' ברכות רק כשהסעודה הוא ביום של החופה דוקא אבל כשהחופה היה ביום והסעודה בלילה אין מצרכין ז' ברכות אמנם לפענ"ד נראה דוקא כשהיה ביום יחוד הראוי לביאה דלא הוי ביום יום החופה אבל אם לא היה יחוד רק בלילה לא מיקרי חופה דהא באלמנה לא הוי חופה רק כשיש יחוד הראוי לביאה וא"כ הטי כללו לא היה החופה רק בלילה הוי כללו הילכה יום החופה והוי הילכה יומא קמא ולכן אלמון שגשא אלמנה ביום לא טבילה עד הילכה ונתייחדו בחדר אחד אחר הטבילה והיה יחוד הראוי לביאה מצרכין ז' ברכות בסעודה שאוכל אחר היחוד (דרך החיים):

למען לא יחסר זה כל העתקתיו:

נודה לשמך בתוך אמוני " ברוכים אתם ליי"י
ברשות אל איום ונורא. משגב לעתות בצרה. אל נאזר בנבורה
אדיר במרום יי"י

ברשות התורה הקדושה. טהורה היא וגם פרושה. צוה לנו משה מורשה. משה עבד יי'

ברשות הכהנים והלויים אקרא לאלהי העבריים אהודנו בכל איים. אברכה את יי'

ברשות מרגן ורבותי. אפתח פי בשיר ושפתי ותאמרנה עצמותי
ברוך הבא בשם יי:

נברך אלהינו שהשמחה במעונו ושאכלנו משלו (ועונין) ברוך כו'
עד כמה ימים אין נופלים על אפים אצל החתן

כתב המחבר באו"ח סי' קל"א סעיף ד' נהגו שלא ליפול על פניהם לא בבית החתן ולא בבית הכנסת כשיש שם חתן. ובתב"ט"ז דלפני' יואל אח"כ לביתו אין צריך לומר תחנונים כגון והוא רחום כיון שהי' בזה"כ בשעת התפלה ובתב"רמ"א ודוקא כשהחתן באותו בית הכנסת ובתב"המ"א וז"ל כתב מהרא"י ובריינו"ם נוהגים החתנים לבאת מבית הכנסת ביום ה' קודם לכה כדי שיוכלו ההקהל לומר תחנה ובתב"רמ"א שם ולא מיקרי חתן אלא ביום שנכנס לחופה ובתב"שכנה"ג כוונתו למעט קודם כניסה לחופה אבל כל שנכנס לחופה כל שבעה אין נופלים על פניהם אם בא לבית הכנסת וכ"ס אם חפץ לביתו ל"ס בחור שנשא בתולה ל"ס בחור שנשא אלמנה ל"ס אלמון שנשא בתולה אין נופלין על פניהם כל ז' מיום חופתו במקום שהם מתפללים אבל אלמון שנשא אלמנה דוקא תוך ג' לגישואין אבל לאחר ג' נופלין וכ"כ הפ"ח והט"ז והעלה דכל ז' ימי המשתהלל יבא החתן לבית הכנסת מטעם זה שלא ימנעו לומר תחנון וביום החופה אע"פ שאינו נכנס לחופ' עד הערב א"נ על פניהם בשאר בשאר (מהרי"א סי' פ) ופ"ח חולק עליו ובתב"מסתברא לי כל שלא נכנס לחופה נופלין על פניהם. ועיין בתב"י שמהג

בארץ הנבי כשהגשוואין סמוכין לתפלת השחר או לתפלת המנחה
 בתפלה שהגשוואין אחריו אין נופלין על פניהם. וכתב
 שהוא הנכון: ולענין אם חשבינן הנך ז' ימי המשתה מעל"ע
 עיין בזה"ע סי' ס"ב דבחר סעודת בראשונה אזלינן ועיין בכנות
 יחזקאל סי' ס"ה שאין מקום לומר לאזלינן בחר מעל"ע: ואם
 נשא ביום ד' אחר חלות וסעודה הראשונה היתה בלילה אור
 ליום ה' גם ז' ימי המשתה נשלמו אור ליום ב' אבל אם היה
 הסעודה הראשונה ביום ד' אחר בחופה וברכו ז' סקכות אין
 לצדק ז' ברכות אף בלילה השייך ליום ד' ומכ"ש ביום ד' קודם
 חלות ע"ש ולפז? נראה דגם לענין נפילת אפסים הדין כן אך
 במח"ב בק"א כתב דלפיפ מ"ש בגינת ורדים כלל א' סי' כ"ח לענין
 ז' ברכות דז' ימים שלמיפ בעינן לפ"ז גם במנחה אם מתפללים
 עם החתן ביום ח' קודם זמן שעשה החופה וז' ברכות לא
 יאמרו נפ"א ושוב הזכיר ממ"ש בשפ כנ"י וכתב דלענין נפ"א
 שפיר נהגו ולענין ז' ברכות לריד להתישב ע"ש ונראה שטעמו
 ענ"ש בבר"י משום מהר"י משכו דאם יש ספק אם נופלין על
 אפים לא יפלו מספק דנפ"א רשות ע"ש וכן מבואר מהט"ז ושא"ר
 אחרונים (שערי תשובה)

באיזה זמן אסור לעשות נישואין

אין נושאין נשים במועד (ר"ל בזה"מ) לא בתולות ולא אלמנות
 ואפילו בלא סעודה אסור שנאמר ושמחת בחגך ולא
 באשתך דאין מערבין שמחה בשמחה אבל מותר לארס דהיינו
 אפילו לקדש ובלבד שלא יעשה סעודה בבית ארוסתו אבל שלא
 בבית ארוסתו מותר לעשות ריקודין ומחולות עם מריעיו וכן
 אפילו בבית ארוסתו שלא בשעת אירוסין מותר. וכתיבת
 תנאים שלנו א"ר מחיר לעשות סעודה ללא כט"ז ומותר לבחזיר
 גרוסתו מהשואין דאין שמחה כל כך ומדינא מותר לישא ערב
 הרגל אפילו סמוך לחשיכה ובלבד שלא יעשה הסעודה בלילה
 ראשונה דעיקר השמחה הוא חד יומא ומתחיל ביום ודומר
 בלילה אבל למחר מותר לעשות סעודה אך במדינתו אין נוהגין
 כלל לישא ערב הרגל א לא בשעת הדחק (א"ר) חיי אדם
 כלל ט"ז: **אסור** לעשות נישואין מר"ח אב עד התענית
 מדינא ואם לא קיים פ"ו מדינא מותר לעשות נישואין כיון שהוא
 מזה אללא דנוהגין דאעפ"כ אין הושאין ללא מסמנא מילתא אבל
 מותר לעשות סידוכים כמו שנהגו בכתיבת התנאים ולאכול מיני
 מרקחת

מרחקת לזה לא הוי סעודה כלל אבל לעשות עודה אסור ואפילו בט"ז עצמו מותר לעשו' שידוך שלא יקדמנו אחר ואנו נוהגים שאין נושאים נשים מי"ז בתמוז שבו התחיל מקלת החורבן שבוטל התמיד ובטלו הנסכים (חיי אדם כלל קל"ז):

מותר לישא אשה צפורים ולעשות סעודה ואין בזה משום מערבין שמחה בשמחה. והמ"א כתב דיעשה חופה ביום י"ג (חיי אדם כלל קל"ז)

נוהגים שלא לישא אשה בין פסח דעצרת עד ל"ג בעומר מפני שבאותו שמן מהו תלמידי רבי עקיבא (מחבר א"ת ס' קל"ג) וכחז הב"ח ונ"ל דאין חילוק בין נישואין של מזוה כגול שאין לו בנים או יש לו כי כן נהגו שלא לחלק עכ"ל אבל מהר"ת לונזאנ"י בספר שתי ידות כתב דבזמן שיש סיבה כגון שלא קיים פ"ו או שאין לו מי שישמשו וכיוצא לא חיישינן למנהגם וכן הסכים הפרי"ח והריק"ש בס' ערך ליום כתב שלהחזיר גרושתו מותר ובמח"צ כתב שפשט המנהג שלא לישא כלל אפילו לא קיים פ"ו אין נושאין עד ל"ג וכמ"ש בשם זרע אמת שאפילו במקום שאין נזהרים רובם בתם פורה מ"מ אין להתיר לישא ע"ש ועיין בפרי אדמה מ"ג דף מ"ח שנעשה מעשה בירושלים להחמיר שלא לישא אשה ברי"ח שבימי העומר אפילו אלמון עם אלמנה ע"ש:

ובתב רמ"א מיהו מל"ג בעומר ואילך הכל שרי וכחז המ"א היינו לותן הנוהגים לספר מל"ג ואילך אבל לדין שנוהגים איסור תספורת אסור ג"כ לישא (ב"ח ולבוש ומנהגים וכו' מ"מ ב"י וד"ח) מיהו עד ר"ח איר מותרין לישא וכשהל ר"ח בשבת מותרין הכל לישא באותו שבת (ב"ח ומנהגים עכ"ל) וא"ז כתב שקזינו הגאון הגהיג בפראג לאסור בנשואין וכן שלא להסתפר ברי"ח רק בל"ג בעומר וערב עצרת דוקא ובתשובת חינוך בית יהודה כתב שמי שאין לו אשה ובנים שמותר לישא אשה אחר ל"ג בעומר • ובתשובת שו"ת יעקב ח"ב סימן ל"ה חולק עליו כותב דחמירא סכנתא וכחז הח"י וכל מקום ומקום כפי מנהגו ובספק אין להחמיר באבילות ושינה דקולא והוא רק מזל המנהג עכ"ל • ומי שקפץ וכנס אין עונשים אותו (מחבר) משום שעל כל פנים עשה מזוה בנשואין (וכנה"ג):

אבל לארס ולקדש שפיר דמי בכל ימי הספירה (מחבר) משום שמה יקדמנו אחר וכחז המ"א ומותר לעשות ג"כ סעודת אירוסין ועכשו שאין מקדשין אלא בשעת נישואין מ"מ מותר לעשות שידוכין ולעשות סעודה דהא אפילו סעודת רשות נוהגין היתר רק לעשות שמחו יתירות כריקודין ומחולות נהגו איסור (ח"י) ובתב המ"א שבמדינה זו נהגו לישא ולהסתפר בשלשה ימי הגבלה • לכן נ"ל דלא ישאו ויסתפרו ברי"ח אייר • ובדקדוקן של ימי הגבלה אמרינן מקצת היום ככולו • וכ"מ במהרי"ל עכ"ל:

בתב רמ"א בזה"ע בסימן קנ"ט סעיף ה' וז"ל ויש אומרים דעכשו בזמן הזה לאיכא חרס ר"ג שלא לישא שתי נשים אם נפלה לאחד שומרת יבם • אסור לישא אחרת עד שיחליץ ליבמתו (ר"י מינ"ז) ודוקא שלא היתה משודכת לו כבר • אבל אם היתה משודכת לו כבר מותר לכונסה (הגהות מרדכי דתשובות) ע"כ:

דיני חיובים של החתן לקריות לס"ת

אלו הן החיובים שהסגן מחויב לזוות לקרותם קודם לאחרים חתן ביום חופתו. חתן בשבת שקודם החתונה שמזמרים אותו. נער שנעשה בר מצוה בלוחו שבת. בעל אשה יולדת שהולכת לבהכ"נ. חתן בשבת שאחר החתונה. יאר לייט שהוא יום שמת בו אביו או אמו. אבי הילד זכר בשבת שלפני המילה. ויש מקומות שנוהגין שגם המוהל והסנדק הם חיובים ופה אין נוהגין כן רק מכבדין בהגבהת הס"ת.

חתן ביום חתונתו היינו בחול כשיעשה החופה ביום זה הוא קודם לכל החיובים אפילו לנער נעשה בר מצוה ביום זה. ומכ"ס שקודם ליל"ט. נער שנעשה בר מצוה בשבת הוא יקדם לכל החיובים. כיון שהוא יום חינוכו. מלבד חתן שנזנרין אותו שהוא שוה לו. ויטילו גורל:

חתן בשבת שקוד החתונה שנזנרין אותו הוא חיוב אפילו אם לא תהיה החתונה בלוחו שבו כגון שהולך לעשות חופתו בעיר אחר' רחוק מכאן הוא חיוב וקודם לבעל אשה יולדת. ואין צריך לומר לחיובים שאחריו. ואם היה סבור שתהיה החתונה בלוחו שבו והיה חיוב. ואח"כ נדחה החתונה שמדינתו אין נוהגין לזמרו עוד הפעם. ולכן שוב אינו חיוב בשבת שתקבע החתונה בשבוע שאחריו:

ובן אלמן שאין מזמרים אותו אינו חיוב בשבת שלפני החתונה ללחות חיובים אחרים אבל אם אין חיובים יש לקרותו קודם לאחרים:

ואבי החתן בשבת שמזמרים אותו ג"כ נוהגים לקרותו ומ"מ אינו דוחה שום חיוב. ואף אלמן בשבת שקודם חתונתו קודם לו.

איש של יולדת בת או בן הוא חיוב בשבת שאשתו הולכת לבית הכנסת. ואע"פ שיוולדת בן כבר עלה בשבת שקודם המילה. מ"מ הוא קודם לחתן בשבת שאחר החתונה: **בן** שהיה חתונתו מיום ד' ואילך. הוא חיוב בשבת שאחריו. ודוחה חיוב יא"ט. ואבי הבן לפני המילה. ודוקא שהוא בחור או שנשא בתולה. ואם לאו אינו חיוב. ומ"מ יש לקרותו כשאין חיוב אחר. וכן אם היה החתונה בשבוע זו קודם יום ד' אע"פ שאין דוחה חיוב: